

ПРИКАЗИ

УДК 316.624(049.3)

**Биљана
Симеуновић-Патић**

*Криминалистичко-полицијска
академија у Београду*

Приказ књиге

**Проф. др Александар
Југовић, „Теорија дру-
штвене девијантности
- друго измењено и допу-
њено издање“, Факултет
за специјалну едукацију
и рехабилитацију Уни-
верзитета у Београду и
Партенон, Београд, 2013.**

Монографија „Теорија друштвене девијантности“ др Александра Југовића, професора *Социјалне патологије* на Факултету за специјалну едукацију и рехабилитацију београдског Универзитета, представља одличну критичку анализу читаве лепезе различитих теорија о друштвеној девијантности и нормалности – од био-антрополошког преко социјално-патолошког, еколошког, структурално-функционалистичког, егзистенцијалистичког, интеракционистичког и контролног, па до радикално-критичког схватања.

Први део књиге носи назив „Увод у теорију друштвене девијантности“. У првој глави разматрају се питања дефинисања девијантности и теорија и парадигми о друштвеној девијантности. Овде аутор показује основни и оригинални методолошки приступ и критеријуме теоријске евалуације

У другом делу, под називом „Био-антрополошка парадигма девијантности“ у аутор показује како је ова парадигма својим појављивањем представљала праву револуцију у области изучавања девијантних понашања и какве су њене теоријске и практичне импликације. Аутор указује да је ова парадигма означила и настанак једне нове научне дисциплине које се зове криминална антропологија. Био-антрополошке теорије полазе од кључне етиолошке претпоставке да су девијације узроковане биолошким факторима, али и да се као последица био-дегенерације јавља и дегенерација човекових културних навика и друштвених особина.

Трећи део рукописа монографије назива се „Социјално-патолошка&позитивистичка парадигма девијантности“. У овом делу аутор указује да фе-

номен девијантности позитивисти стављају у натуралистичке оквирае тј. у оквирае појма патолошког процеса или болести: девијантност или »болести друштва« су појаве које нападају »друштвено-природни« ред, јавни морал или грађански поредак. Нормалност се зато и исказује као нешто што је уобичајено, просечно или типично и што не нарушава друштвену кохезију. У позадини позитивистичког схватања друштвеног реаговања на девијације стоји поимање друштва као целине која је заснована на моралном и вредносном консензусу, као и став да је човек биће чије је понашање детерминисано друштвеним захтевима и правилима.

Четврти део рукописа назива се *„Еколошка парадигма девијантности“*. Др Југовић показује да еколошка парадигма девијантности заузима позицију да је друштво једна врста живог организма или живе средине која се налази у стању нормалности само када у њој влада унутрашња равнотежа и хармонија. Нормалност у друштву је ситуација постојања складног развоја и друштвене стабилности и организованости при чему су друштвене девијације само природан и пролазан феномен и „цена“ друштвених промена. Девијантност у друштву је пре свега изражена у стању које се назива социјална дезорганизација.

Пети део монографског рукописа зове се *„Структурално-функционалистичка парадигма девијантности“*. Др Југовић указује на то да је структурално-функционалистичка парадигма као општа социолошка теорија, преокупирана конститутивним и интеграцијским претпоставкама модерног друштва. Однос човек-друштво поставља се кроз призму релације између друштвеног поретка и индивидуалног понашања или вољног делања, при чему је кључна усмереност анализе усмерена ка испитивању механизма који појединца конформирају или прилагођавају поретку и систему. Механизме конформизма структурални функционалисти налазе у процесима социјализације, интериоризације и социјалне контроле. Друштвена девијантност се дефинише као неприлагођеност појединаца и друштвених група друштву или вредносно-нормативном поретку или као поремећај који се испољава у одређеним друштвеним стањима када се нарушава укупна друштвена стабилност и равнотежа и када може доћи и до ширења девијантних понашања појединаца и група.

Шести део рукописа монографије назива се *„Социјално-антрополошка & егзистенцијалистичка парадигма девијантности“*. Аутор показује како је социјално-антрополошка парадигма друштвене девијантности темељно заинтересована да критички преиспита све

аспекте савременог грађанског, капиталистичког и индустријског друштва (али и других друштвених формација као што су фашизам, комунизам, социјализам) и положај човека у таквим друштвима. За социјално-антрополошку теорију друштвена нормалност представља универзалну прилагођеност друштва човеку, која може да важи за све људе и која даје задовољавајући одговор на проблем људске егзистенције. Супротно од овога друштвена девијантност представља особину свих оних друштава која спречавају остваривање аутентичне човекове природе и људских универзалних потреба – девијантност није карактеристика »болесних појединаца« већ болесног друштва.

У седмом делу рукописа др Југовић евалуира карактер интеракционистичке или конструкционистичке парадигме девијантности и њене практичне импликације. Овај део зове се *„Интеракционистичка или конструкционистичка парадигма девијантности“*. Др Југовић полази од тога да се интеракционистичка/конструктивистичка парадигма друштвене девијантности наслања на централни социолошки став да друштвене творевине (поредак, институције, структуре, групе, итд.) настају у међусобним односима и интеракцијама људи. Интеракционисти/конструкционисти посебно су заинтересовани да испитају како људи субјектив-

но или “изнутра” доживљавају систем и институције. Југовић указује да је девијантност, за ову парадигму, последица одговора других на чин једне особе: она је производ међуодноса друштвене групе и појединца кога она оцењује као лице које крши правила. Појединци или групе постају девијантни оног тренутка када на њих друштво примени осуду и етикетира их или жигоше као „ненормалне”. Реакција неодобравања даје одређеним појединцима статус девијанта и они постају друштвено стигматизирани без обзира на садржај и врсту понашања које изазива реакцију.

Осми део монографског рукописа зове се *„Радикално-критичка парадигма девијантности“*. Аутор полази од тога да радикално-критичка парадигма друштвене девијантности као основну теоријску претпоставку има став да структурална раслојеност свих друштава (а посебно капиталистичких и тржишних) неминовно доводи до друштвених конфликта или сукоба који као свој производ имају различите облике друштвених девијација. Др Југовић наглашава да је за ову теоријску парадигму девијантност појава која се може изједначити са стварношћу сваког капиталистичког друштва. Друштвена девијантност је неизбежан споредни производ капиталистичког начина производње или политичке економије капитализма. Девијантно је класно и по

човека отуђено друштво, а индивидуални девијантни (криминални) чинови јесу само свесно изабрани акти као једино решење проблема које намеће егзистенција у капиталистичком и контрадикторном друштву.

Девети део рукописа др Југовића назива се *»Парадигма социјалне контроле«*. Аутор ову савремену парадигму друштвене девијанности посматра од њеног идеолошког контекста јер указује да она припада традицији тзв. *»десног реализма«* конзервативне криминологије и социологије девијантности, чији је највећи утицај био 80-тих и 90-тих година прошлог века. Ова парадигма факторе друштвене девијантности и криминала проналази у слабој социјалној контроли и проблем фокусира на појединцу, породици и социјалним групама и слабљењу или кидању социјалних веза. Нарочито се наглашава улога социјализације и система формалних санкција у контроли понашања људи. У анализи теоријских импликација на праксу др Југовић анализира у којим областима друштвеног реаговања је ова парадигма оставила највећег трага, попут превентивних програма усмерених на тзв. факторе ризика, система правосуђа и државне социјалне контроле, као и методолошких импликација у науци о друштвеним девијацијама.

Природу друштвене девијантности професор Југовић

сагледава целовито и доследно је третира као мултидимензионални и мултикаузални феномен. Теоријско залеђе друштвене девијантности веома је развијено и разубуђено, а поље њихових практичних исходишта прилично динамично. Пластично и јасно је објашњен пут од теоријских конструкција о друштвеној девијантности до праксе социјалног рада и социјалне педагогије. Поред компаративног аналитичког приступа, нарочито вредност овом делу дају одличне дискусије о импликацијама различитих идеја и концепција, односно критичке оцене њихових домашаја.

Посебне хвале је вредан труд аутора да сачини мале речнике парадигми о девијантности и да читаоце упозна са категоријалним апаратом појединих становишта израженим кроз особене језичке конструкте и шифре девијантности – од атавизма, инстинктивног анимализма и неприлагођености до депривилегованости и социјалног револта.

Кроз целовит приказ изворишта, исцрпну анализу развоја и исходишта и објективну оцену научног статуса теорија друштвене девијантности, аутора научна аргументација се показује као довољно убедљива да одбрани закључак да *»има основа говорити о науци о друштвеним девијацијама и њеним парадигмама.«* Инвентивност коју је при томе манифестовао

налазећи оптимална решења у вези са структуром материје, изложеним примерима и приказима, стилем и динамиком излагања, додатно увећава вредност овог дела.

Монографија професора Југовића представља вредан допринос теоријском промишљању и разумевању социјалних девијација. Код нас је одавно постојала потреба за једним таквим штивом. Ова књига ће бити од користи студентима свих факултета чији наставни програми обухватају проблематику социјалне патологије, друштвених девијација и криминалитета. Она ће студентима пружити кључеве разумевања комплексне проблематике друштвене девијантности и релевантних теоријских конструкција, охрабрујући их притом да их критички промишљају.

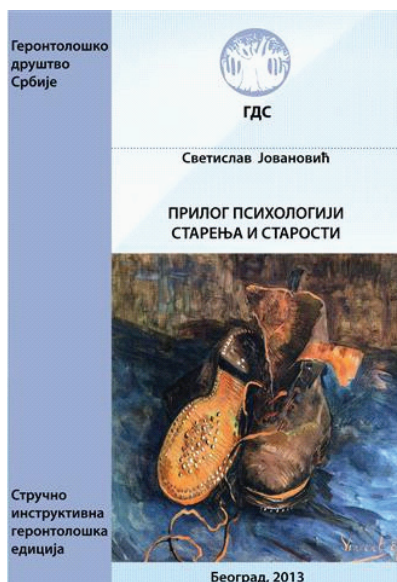
Монографија има изузетан значај и за припаднике професија које се у пракси баве њиховим спречавањем. На каквим темељима почива одређена пракса, зашто баш таквим, зашто баш сада и овде? То су веома важна питања која чувају човечији дух под оклопом професионализма. Одговоре или бар путоказе ка њима пружа управо монографија професора Александар Југовића, једна од заиста ретких обухватних и садржајних домаћих књига које се баве теоријом друштвене девијантности.

УДК 364.6-053.9+159.922.6(049.3)

Драгана Динић*

*Приказ књиге проф. др
Светислава Јовановића*

ПРИЛОГ ПСИХОЛОГИЈИ СТАРЕЊА И СТАРОСТИ

У оквиру своје *Стручно-инструктивне геронтолошке едиције*, почетком 2013. године Геронтолошко друштво Србије (ГДС) је објавило монографију проф. др Светислава Јовановића, првог психолога у Центру за социјални рад Палилула, под називом *Прилог психологији старења и старости*. Овај издавачки подухват ГДС¹⁾ је реал-

* Др Драгана Динић, социолог, научни сарадник ИПС, draganadinic@gmail.com

1) Геронтолошко друштво Србије је основано 1973. године на иницијативу групе ентузијаста Института за социјалну политику, Геријатријског одељења Град-